

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1920 kl. 4 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av anslag utav statsmedel till svensk biblioteksverksamhet i utlandet.

I en inom andra kammaren av herr *Welin m. fl.* väckt motion, nr 89, hemställes, att riksdagen må ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och under vilka villkor anslag av statsmedel må kunna utgå till svensk biblioteksverksamhet i utlandet, samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

I avseende på motiveringen hänvisas till motionen.

Här förevarande motion utgör ett led i strävandet att bevara sambandet mellan hemlandet och de svenskar, som för längre eller kortare tid slå sig ned i utlandet. Att bevarandet och stärkandet av detta samband icke blott för de utomlands varande svenskarna utan även för moderlandet är av särdeles stor betydelse torde väl numera vara så allmänt erkänt, att det knappast behöver ytterligare framhållas. Motionärerna ha också påmint om, att Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, vilken såsom namnet angiver, arbetar i detta syfte, vunnit allt jämt ökad förståelse och anslutning bland svenskarna så väl här hemma som där ute.

Utskottet.

Om svenskhetens bevarande i utlandet är av vikt, då bör det också vara angeläget att så långt som möjligt främja strävandet därför. Statsmakterna hava också redan på flera sätt lagt i dagen sin goda vilja i detta avseende. Uttryck härför äro de anslag, som årligen utgå för upprätthållande av svensk undervisning åt svenska barn på ett flertal platser utom-

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 13 saml. 1 avd. 12 häft. (Nr 14.)

lands, exempelvis Berlin, Hamburg och London. Skall varaktigt resultat vinnas, är det emellertid ej nog med skolor, vilka ju så gott som uteslutande måste egna sig åt barnen. Lika viktigt är, att något göres även för de äldre, enär det i skolan inhämtade eljest snart går förlorat, helst bland dem, som ständigt vistas under främmande inflytelser. Upprättandet av bibliotek med svensk litteratur blir då ett av de verksamaste medlen i nämnda syfte.

Enligt uppgifter hämtade ur en uppsats av förste bibliotekskonsulenten Fr. Hjelmqvist, införd i Biblioteksbladet 1919, häftet, 3 har också ett flertal svenska föreningar i utlandet igångsatt svensk biblioteksverksamhet i större eller mindre omfattning. Så har exempelvis vid Svenska Gustavskyrkan i Köpenhamn upprättats ett bibliotek på över 1300 band, och en i samma stad bildad mera privat förening, Svenska klubben, har också satt som sitt mål att genom bibliotek stärka samhörighetskänslan hos svenskarna i den danska huvudstaden. På Jutland ha svenska föreningar genom samverkan åstadkommit vandringsbibliotek med svensk litteratur, och i Canada har startats en svensk biblioteksverksamhet efter ganska omfattande plan, det s. k. Svenska nationalbiblioteket, som avser att underlätta anskaffandet och spridandet av svensk litteratur bland de svensktalande i Canada.

Flertalet av de föreningar, som uppbära biblioteksverksamheten i utlandet, äro emellertid ekonomiskt svaga och måste i betydlig utsträckning anlita understöd från hemlandet. Så har Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet under 1919 utdelat understöd åt följande bibliotek i utlandet: till vartdera av biblioteken vid Svenska klubben i Aarhus, Svenska föreningen i Aalborg och Svenska föreningen i Horsens 200 kr., till svenska nationalbiblioteket i Canada 1,000 kr. och till skolbiblioteket i Bompland, Argentina 250 kr. Tydligt torde emellertid vara, att det understöd, som på enskild väg kan lämnas, ej är tillräckligt för det avsedda syftet.

Då uppstår frågan, om det ej kan anses vara ett svenskt statsintresse att understödja en dylik biblioteksverksamhet, som har till mål att hos utlandssvenskarna vidmakthålla och stärka kännedomen om och sambandet med hemlandets kultur. Enligt utskottets uppfattning måste detta anses vara förhållandet, och vill utskottet förorda en sådan åtgärd.

Skall staten understödja denna verksamhet, synes det vara riktigt att därvid utgå från samma förutsättningar, som i allmänhet varit bestämmande för understöd åt det frivilliga folkbildningsarbetet i hemlandet, nämligen att ett verkligt intresse för saken kommit till uttryck å den plats understödet avser, samt att garantier finnas, att biblioteken verkligen komma dem till godo, för vilka de äro avsedda. Det synes därför som borde uppställas som villkor för erhållande av understöd, *dels* att på enskild väg anskaffas

minst lika stort belopp som det sökta bidraget, dels att biblioteken knytas till sådana sammanslutningar eller institutioner, som kunna anses hava mera bestående eller officiell karaktär, i första hand de svenska legationerna, de svenska utlandsförsamlingarna, svenska sjömanshem, Riksföreningen för svenskhetens bevarande o. d. Då det är av vikt, att det enskilda initiativet ej förkväves, torde emellertid ej böra krävas, att biblioteken nödvändigt skola stå under de officiella myndigheternas förvaltning, utan synes det vara tillräckligt med en viss kontroll från dessa myndigheters sida.

Då det gäller anslag till bibliotek, upprättade av enskilda sammanslutningar, torde dessutom för tryggnad av verksamhetens stabilitet böra fordras ett visst minimiantal medlemmar, exempelvis 100, i sammanslutningen det gäller. Givetvis kan det i enskilt fall vara önskvärt att på en plats få till stånd svensk biblioteksverksamhet, fastän så stark sammanslutning, som här angivits, ej kunnat åstadkommas. I så fall torde Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet eventuellt med statsunderstöd kunna taga hand om verksamheten.

För åstadkommande av nödig enhetlighet och koncentration torde i regel anslag böra utgå till endast *ett* folkbibliotek och *ett* skolbibliotek med eller utan filialer på samma plats. Ävenledes böra utfärdas bestämmelser för det fall att bibliotek vanvårdas eller förening, som upprättat biblioteket, upplöses.

Beträffande här föreliggande fråga yttrar vidare förste bibliotekskonulenten i förut åberopade uppsats:

»Även studiecirkelrörelsen kan givetvis tänkas överflyttad till utlandet. Med hänsyn till vad som nyss framhölls angående det just i fråga om utlandet särskilt trängande behovet av koncentration och enhetlighet i biblioteksverksamheten, synes emellertid detta överflyttande böra ske under villkor, som något avvika från de nu i hemlandet gällande. Så synes böra föreskrivas, att studiecirkelns böcker skola, sedan de i ett års tid cirkulerat bland cirkelns medlemmar, införlivas med platsens statsunderstödda svenska folkbibliotek, för den händelse cirkeln ej disponerar någon egen, särskilt lämplig bibliotekslokal, i vilket fall dess bibliotek bör kunna förvaltas som en filial under folkbiblioteket, efter samma regler som detta och under kontroll av dess styrelse. En nödvändig följd av en dylik bestämmelse är, att en studiecirkel skall kunna få statsunderstöd, endast om ett statsunderstött folkbibliotek redan förut finnes på platsen. Å andra sidan synes något minimum ej behöva föreskrivas i fråga om cirkelns medlemstal. Ett nödvändigt villkor bör vara, att cirkeln är ansluten till något riksförbund i hemlandet. Givetvis bör det framhållas som en av folkbibliotekets viktigaste uppgifter att stå dylika studiecirkelar till hjälp med särskilt liberala lånevillkor i fråga om böcker, som cirkeln behöver för sitt arbete.

Två stora områden av utlandssvenskar torde emellertid kunna helt undantagas från möjligheten att av svenska staten erhålla understöd för biblioteksverksamhet. Detta gäller först och främst om Finland. De svenskar, som uppehålla sig här, ha i regel ej någon svårighet att få tillgång till offentliga svenskspråkiga bibliotek. Även Nordamerikas förenta stater synes man möjligen kunna se bort ifrån, då de amerikanska offentliga biblioteken på alla platser, där det svenska elementet är någorlunda talrikt, vanligen söka tillgodose behovet även av svensk litteratur.»

I detta uttalande kan utskottet i huvudsak instämma, även om vissa platser i Nordamerikas förenta stater måhända böra kunna komma i fråga till erhållande av statsunderstöd.

I anslutning till det anförda hemställer utskottet,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och under vilka villkor anslag av statsmedel må kunna utgå till svenska bibliotek i utlandet, samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 14 maj 1920.

På utskottets vägnar:

FRANS BERGGREN.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar *Berggren, Berglund, Welin, Åhrberg, Jungnell, Westman, Eldin, Olsson**) i Labbemåla och *Skagerberg*.

*) Icke närvarande vid justeringen.